

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “ES civilās aizsardzības konsolidācija: “Kā uzlabot ES spēju reaģēt uz ārkārtējiem notikumiem, tostarp ārpus savas teritorijas””

(izpētes atzinums pēc Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts Francijas pieprasījuma)

(2022/C 290/05)

Ziņotājs: **Christophe QUAREZ**

Līdzziņotāja: **Violeta JELIĆ**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts Francija, 21.9.2021.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	9.3.2022.
Pieņemts plenārsesijā	24.3.2022.
Plenārsesija Nr.	568
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	211/0/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Savienības civilās aizsardzības mehānisms (UCPM jeb “Mehānisms”) vairs nav nedz pietiekami spējīgs, nedz pietiekami plašs, lai reaģētu uz katastrofām, kas saistītas ar klimata pārmaiņām un daudzējādiem riskiem, un tas attiecas uz tā dažādiem aspektiem – novēršanu, sagatavotību, brīdināšanu, plānošanu un operatīvajām spējām Savienības teritorijā un ārpus tās.

1.2. Papildus vispāratzītajai darbībai attiecībā uz dabas katastrofām UCPM uzdevums ir novērst arī citus riskus, piemēram, pandēmijas, sniegt palīdzību iedzīvotājiem kara zonās, novērst lielus rūpnieciskos riskus, liela mēroga jūras piesārņojumu, kiberuzbrukumu sekas attiecībā uz elektroenerģijas vai dzeramā ūdens tīkliem un visu būtisko infrastruktūru, vai nodrošināt ar imigrāciju saistītu humanitāro krīžu pārvaldību.

1.3. Ir labāk jāveido un jākoordinē saikne starp civilo aizsardzību (īstermiņa operācijas) un humāno palīdzību (ilgtermiņa pārvaldība).

1.4. EESK uzskata, ka ir jāturpina apzināt un pilnveidot ES pasākumi pēc katastrofām, kas saistītas ar notikumiem ārpus tās teritorijas.

1.5. EESK uzsver, ka ārkārtīgi svarīgi ir attīstīt operatīvo sadarbību, saskaņojot apmācību, materiālu un aprīkojuma savietojamību, kā arī komandķēžu skaidrību un efektivitāti.

1.6. EESK uzskata, ka ir jāapsver nepieciešamība izveidot Eiropas Civilās aizsardzības un humānās palīdzības aģentūru, kas būtu praktisks mehānisms stingrāku ārpolitikas pasākumu īstenošanai.

1.7. EESK vērs uzmanību uz nepieciešamo progresu, kas jāpanāk attiecībā uz intervences lēmumu pieņemšanas procesu, kas attiektos uz teritoriju ārpus ES.

1.8. EESK uzskata, ka Eiropas civilās aizsardzības diplomātiskā dimensija nav pietiekami attīstīta. Ārējo attiecību jomā un saistībā ar ES reakciju uz ārkārtējiem notikumiem EESK uzsver, ka ir svarīgas šādas darbības.

— Noturīgākā veidā koncentrēties uz novēršanas, sagatavotības un atveseļošanas procedūrām; sadarboties ar ANO saistībā ar katastrofu riska mazināšanas stratēģijām un īstenot ANO Sendai rīcības pamatprogrammas prioritāti “atjaunot, lai būtu labāks”, lai stiprinātu noturību Eiropas Savienībā un ārpus tās, to uzskatot par ilgtspējīgu pieeju, kas pielāgota IAM.

- Uzlabot zināšanu apmaiņu, speciālās zināšanas un gūtās pieredzes apmaiņu, kopīgu apmācību un mācības visā pasaulē, iesaistot arī pilsonisko sabiedrību vietējā līmenī.
- Uzsvērt saikni starp civilo aizsardzību un humāno palīdzību, it īpaši izolētos pasaules reģionos tad, kad notiek katastrofas.
- Iekļaut kultūras izpratni kā nozīmīgu civilās aizsardzības apmācības jautājumu, lai uzlabotu UCPM darbības (atbalsta sniegšanas) efektivitāti katastrofas teritorijā visā pasaulē.

1.9. EESK apšauba noteikto UCPM ģeogrāfisko amplitūdu un iesaistīto valstu atlases kritērijus.

1.10. Lai uzlabotu UCPM darbību, ir jāveicina atbilstoša komunikācija starptautiskās sabiedriskās domas veidošanai.

1.11. EESK atbalsta ideju veidot kopīgas starptautiskas pirmās reaģēšanas grupas katastrofu pārvarēšanai, izmantojot pašu resursus, kopīgas mācības un resursu un aprīkojuma standartizāciju.

1.12. EESK mudina izstrādāt priekšlikumu tiesību akta grozījumam, lai Mehānisma ietvaros atļautu automātisku un tūlītēju reaģēšanu uz cilvēces mēroga katastrofu ES teritorijā un ārpus tās, neprasot iepriekšēju pieprasījumu no attiecīgās dalībvalsts un saglabājot dalībvalstij tiesības atteikt šādu palīdzību. Šāds resurss (darba grupas veidā) var palīdzēt stiprināt ES attiecību ārējo dimensiju, izmantojot civilo aizsardzību.

1.13. EESK atbalsta brīvprātības stiprināšanu civilās aizsardzības jomā, iesakot izstrādāt brīvprātīgā darba programmu standartus ar noteikumiem, kas garantē brīvprātīgo cilvēktiesības un darba tiesības, un izveidojot kopēju sertifikācijas sistēmu brīvprātīgām civilās aizsardzības grupām.

1.14. EESK norāda, ka trūkst elastīga ātras reaģēšanas finanšu instrumenta, lai skartajiem iedzīvotājiem pēc pieprasījuma nodrošinātu tiešu finansējumu zaudējumu kompensēšanai.

1.15. EESK atbalsta sabiedrības informēšanas pasākumu stiprināšanu attiecībā uz UCPM darbību, izmantojot mūsdienīgus komunikācijas veidus (piemēram, sociālos medijus), un organizētu brīvprātīgā darba organizāciju aktīvo lomu.

1.16. EESK norāda, ka ir jāturpina operatīvās reaģēšanas jomā stiprināt Savienības sadarbību ar humānās palīdzības organizācijām un pilsonisko sabiedrību, lai labāk izmantotu palīdzību uz vietas.

1.17. EESK uzsver, ka jāturpina apsvērt MVU darbības nepārtrauktības nodrošināšana pēc katastrofas.

1.18. EESK iesaka UCPM trauksmes un profilakses procesā vairāk iesaistīt zinātnieku aprindas, izmantojot ES Civilās aizsardzības zināšanu tīklu un stiprinot DRM zināšanu centru.

2. Vispārīga informācija

2.1. Savienības civilās aizsardzības mehānisms, kas ir pamatā Eiropas sadarbībai katastrofu riska pārvaldības jomā, nodrošina savstarpējas palīdzības un solidaritātes tīklu Eiropas Savienības iekšienē un ārpus tās.

2.2. Mehānisms apvieno 33 valstis – 27 ES dalībvalstis un 6 citas iesaistītās valstis: Islande, Norvēģija, Serbija, Ziemeļmaķedonija, Melnkalne un Turcija. To izmanto novēršanai, plānošanai un operatīvai reaģēšanai, un tas nodrošina koordinētu palīdzību katastrofu un humanitāro krīžu situācijās. Jebkura pasaules valsts, kas saskaras ar liela mēroga katastrofu, var pieprasīt palīdzību, izmantojot Ārkārtas reaģēšanas koordinācijas centru (ERCC) kā ES ārpolitikas mehānismu.

2.3. UCPM politikas satvars tika pastiprināts jau 2019. gadā, izveidojot papildu spēju rezervi un izmantojot Eiropas Civilās aizsardzības zināšanu tīklu, kā arī tika turpmāk stiprināts ar jauniem tiesību aktiem, kas publicēti 2021. gada 20. maijā. Pārskatītais UCPM tagad ietver starpnozaru un pārrobežu pieeju risku un katastrofu pārvaldībai, pamatojoties uz "noturības pret katastrofām mērķiem", kā arī plānošanu ES līmenī. Pēc Eiropas Parlamenta priekšlikuma mehānismā ir iekļauti arī klimata pārmaiņu un biodaudzveidības jēdzieni.

2.4. Tomēr pēdējos gados notikušās lielās dabas katastrofas (meža masīvu ugunsgrēki Dienvidēiropā 2017. un 2021. gadā, plūdi Centrāleiropā un Ziemeļeiropā 2014. un 2021. gadā, zemestrīces Haiti 2010. un 2021. gadā u. c.) ir kļuvušas arvien biežākas un intensīvākas, apgrūtinot esošos reaģēšanas mehānismus, piemēram, UCPM, kas vienlaikus saskaras arī ar sarežģītām (migrācijas, veselības, humanitārām) krīzēm. Jaunākie notikumi Ukrainā liecina, ka ir nepieciešams šo mehānismu stiprināt un padarīt konsekventāku saikni starp civilo aizsardzību un humāno palīdzību.

2.5. Šā iemesla dēļ Francijas iestādes ir lūgušas EESK pievērsties jautājumam par Eiropas reakciju uz klimata pārmaiņām, izmantojot trīs galvenās pētījumu jomas: i) agrīno brīdināšanu un sabiedrības informēšanu; ii) prognozēšanu un plānošanu un iii) reaģēšanas spējas.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Operatīvā ziņā UCPM ir pastiprināts ar vairākiem savstarpēji papildinošiem instrumentiem, piemēram, *rescEU* resursu rezervi, *Copernicus* satelītu pakalpojumu (satelītu riska kartēšanas sistēmu), Eiropas civilās aizsardzības rezervi (ECPP) un ES Civilās aizsardzības zināšanu tīklu (KN).

3.2. 2019. gadā izveidotais *rescEU* nodrošināja jaunu papildu resursu rezervi (*rescEU* rezervi), kurā ietilpst ugunsdzēsības lidmašīnu un helikopteru flote, glābšanas aprīkojums, medicīniskās evakuācijas lidmašīnas, neatliekamās medicīniskās palīdzības vienības un medicīniskā aprīkojuma krājumi un lauka slimnīcas, kas spēj reaģēt uz ārkārtas situācijām veselības jomā un ķīmiskiem, bioloģiskiem, radioloģiskiem un nukleāriem incidentiem. *RescEU* papildina UCPM tādās jomās kā ugunsdzēsība, medicīniskā palīdzība un pētniecība.

3.3. Ārkārtas reaģēšanas koordinēšanas centrs (ERCC) ir UCPM darbības pamatā. Tas centralizē un koordinē dažāda veida palīdzību, ko nosūta valstis, un atbild par ārkārtas palīdzības ātru izvēršanu katastrofu skartajos apgabalos.

3.4. Valstis paziņo par līdzekļiem, ko tās spēj nodrošināt pieprasītājai valstij, izmantojot Kopīgo ārkārtējo situāciju sakaru un informācijas sistēmu (CECIS). Šī platforma nodrošina ierakstus tiešsaistē, un tajā ERCC var sīki izklāstīt pieprasījumu iesniegušo valstu vajadzības, kā arī palīdzību sniedzošās valstis var konkretizēt līdzekļus, ko tās plāno darīt pieejamus.

3.5. Turklāt dalībnieki var piešķirt valstu resursus Eiropas civilās aizsardzības rezervi (ECPP) reaģēšanai ārkārtas situācijās. Šī rezerve ļauj labāk plānot un koordinēt reaģēšanas pasākumus Eiropas un valstu līmenī, un tas nodrošina ātrāku un uzticamāku ES reakciju katastrofu gadījumos.

3.6. Atbalstot novēršanas un sagatavotības pasākumus, ES arī ir palielinājusi finansiālo atbalstu spējām, kas reģistrētas ECPP. Finansiālo atbalstu var izmantot spēju pielāgošanai un remontam, kā arī darbības izmaksu (ES iekšienē) un transporta izmaksu (ārpus ES) segšanai, ja tās tiek izvērstas UCPM ietvaros.

3.7. Mehānisms tika iedarbināts vairākas reizes kā daļa no ES krīzes pārvarēšanas satvara Covid-19 pandēmijas laikā. Pieredze liecina, ka ES ir jābūt labāk sagatavotai reaģēšanai uz liela mēroga ārkārtas situācijām un ka būtu jāpastiprina spēkā esošais tiesiskais regulējums veselības un civilās aizsardzības jomā.

3.8. Finansiāli Mehānisms – papildus iesaistīto valstu iemaksām – saņem arī finansējumu no ES daudzgadu budžeta 2021.–2027. gadam. Konkrētāk, finansējums mehānisma īstenošanai laikposmā no 2021. līdz 2027. gadam būs 1 263 000 000 EUR. Turklāt tajā pašā laikposmā mehānisma īstenošanai tiks piešķirti arī ārējie piešķirtie ieņēmumi no Eiropas Savienības Atveseļošanas instrumenta līdz 2 056 480 000 EUR apmērā.

3.9. ES Civilās aizsardzības zināšanu tīkls (KN), kas ir jauna platforma apmaiņai ar zināšanām, paraugpraksi un pieredzi, ko guvuši civilās aizsardzības eksperti un ārkārtas situāciju pārvaldības personāls, ir instruments, ar kura palīdzību ES plāno stiprināt Eiropas katastrofu riska pārvaldību.

3.10. Zināšanu tīkla mērķis ir veicināt spēcīgāku sinerģiju starp praktiķiem, politikas veidotājiem un zinātniekiem, izmantojot pilārus spēju veidošanai un zinātnei jomās, kur tiek uzsāktas, plānotas, izstrādātas un īstenotas attiecīgās darbības. Zināšanu tīkls darbības ietver kopīgas mācības, divpusējas un daudzpusējas apmaiņas, sadarbību un kopīgus projektus.

3.11. Attiecībā uz civilo aizsardzību ārpus ES svarīgi ir minēt NATO Eiroatlantisko katastrofu seku likvidēšanas koordinācijas centru (EADRCC), kas piedāvā palīdzību galvenokārt dabas un cilvēka izraisītu katastrofu gadījumos, un Apvienoto Nāciju Organizācijas Katastrofu novērtēšanas un koordinācijas (UNDAC) vienību, kas piedāvā palīdzību pēkšņas ārkārtas situācijas pirmajā posmā.

3.12. Eiropā Savienības Vidusjūrai (SV) platforma – daudzpusēja partnerība, kas vērsta uz Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu, tostarp Turcijas, reģionālās integrācijas un kohēzijas potenciāla palielināšanu, – apstiprināja rīcības plānu par gatavošanos efektīvai savstarpējai palīdzībai Eiropas un Vidusjūras reģionā. Ierosināto darbību vidū bija ātrā reaģēšana. Svarīgākie faktori ir publisko neatliekamās palīdzības dienestu darbības stiprināšana, izmantojot brīvprātīgos, un iedzīvotāju iesaiste dzīvību glābšanā.

3.13. Laikposmā no 2007. līdz 2020. gadam UCPM tika aktivizēts 382 reizes. 2020. gadā tas tika aktivizēts 102 reizes – par 82 aktivizācijām vairāk nekā iepriekšējā gadā. No 102 aktivizācijas gadījumiem 36 bija ES iekšienē un 66 – ārpus ES, savukārt 85 no visiem aktivizācijas gadījumiem bija saistīti ar Covid-19.

4. Īpašas piezīmes

4.1. UCPM lielums novērtēšanas, brīdināšanas, plānošanas, prognozēšanas un darbības spēju ziņā vairs nav pietiekams, lai reaģētu uz dabas katastrofām, kas saistītas ar klimata pārmaiņām.

4.2. ES civilās aizsardzības mehānismam būtu vairāk jāpievēršas tādām jomām kā jūras piesārņojums, rūpnieciskie riski un katastrofu ietekme uz elektroenerģijas un dzeramā ūdens tīkliem.

4.3. EESK uzskata, ka Eiropas civilās aizsardzības diplomātiskā dimensija nav pietiekami attīstīta attiecībā uz ES tuvākajām kaimiņvalstīm (it īpaši Balkānos) vai Ziemeļāfrikas un Āfrikas valstīm, lai papildinātu ES attīstības politiku. Šī UCPM diplomātiskā dimensija būtu jāizvērs vairākos veidos, proti, i) stiprinot kandidātvalstu pirmspievienošanās procesu ES, vienlaikus ievērojot visus pievienošanās kritērijus; ii) samazinot Ķīnas un Krievijas ietekmi dažās valstīs un ģeogrāfiskajos apgabalos (Āfrikā, Gruzijā, Ukrainā); iii) veicinot diplomātiskās attiecības ar dažām naidīgām valstīm (piemēram, palīdzība mežu ugunsgrēku dzēšanā Krievijā vai Turcijā); iv) pabeidzot izstrādāt Eiropas Savienības attīstības palīdzības politiku; v) sadarbojoties ar valstīm, kuras ir tiešā Krievijas ietekmē, piemēram, Eiropas enerģētikas partnervalsti Kazahstānu, un kuras ir lielas un pakļautas liela riskam (piemēram, meža ugunsgrēkiem).

4.4. EESK apšaubā noteikto UCPM ģeogrāfisko amplitūdu un iesaistīto valstu atlases kritērijus. Piemēram, kandidātvalstīm, Šveicei un Moldovai būtu jāpievienojas UCPM, lai tas iegūtu patiesi kontinentālu dimensiju.

4.5. Attiecībā uz ārējām operācijām, ko koordinē Eiropas Komisija, ja palīdzību lūdz trešās valstis, ir jāprecizē nosacījumi un lēmumu pieņemšanas process šādu darbību uzsākšanai, īpašu uzmanību pievēršot pārredzamībai.

4.6. EESK arī iesaka katrā ES pastāvīgajā pārstāvniecībā iecelt civilās aizsardzības jautājumu korespondentu, lai sistemātiski informētu trešās valstis par iespējamo ES palīdzību smagas katastrofas gadījumā un nodrošinātu nepieciešamo koordināciju ar pašas valsts civilās aizsardzības spēkiem.

4.7. EESK vērs Komisijas uzmanību uz lielajām atšķirībām, kas pašlaik pastāv starp dažādām civilās aizsardzības struktūrām, un uzsver, ka ir jāsaprot veids, kādā šie spēki tiek organizēti, jo īpaši attiecībā uz personāla apmācību, procedūrām un aprīkojumu (piemēram, ugunsdzēsības iekārtu diametrs dažādās valstīs ir atšķirīgs). Šīs atšķirības var novērst, katrā ES valstī organizējot un standartizējot standarta moduļus. Šie standarta moduļi jau ir ieviesti, tomēr ir aktīvi jāveicina to skaita palielināšana un standartizācijas uzlabošana. Piemēram, meža ugunsdzēsības moduļi vienā valstī var aprīkoti ar autotransporta līdzekļiem, bet citā valstī – ar apvidus transportlīdzekļiem.

4.8. Turklāt būtu jāstiprina cieša sadarbība starp valstu civilās aizsardzības iestādēm, universitātēm un pētniekiem. ES Civilās aizsardzības zināšanu tīkla īstenošana, izmantojot spēju attīstības un zinātnes pilārus, kā arī DRM zināšanu centra stiprināšana nodrošina telpu un līdzekļus šīs sadarbības pastiprināšanai.

4.9. Attiecībā uz resursu nodrošināšanas spēju vēl viena prioritāte ir resursu steidzama izvietošana tūkstos vai pat desmitiem tūkstošu kilometru lielos attālumos. Ārkārtas situācijās bieži vien ir jāizmanto gaisa satiksmes resursi. Ja personāla transportēšanu veic aviokompānijas, tad aprīkojuma pārvadāšanai būtu vajadzīgas piemērotas lielas ietilpības transportlīdzekļi.

4.10. Transporta jaudas nodrošināšanas jautājumu, iespējams, varētu risināt, izmantojot militāros, nacionālos vai NATO gaisa kuģus. Tomēr to izmantošanai ir nepieciešama attiecīga procedūra, un tā ietver plānošanu, kas nav savienojama ar ārkārtas situācijām. Vēl viens piemērotāks risinājums būtu apsvērt īpašu floti, kurā būtu lieli Airbus A330 gaisa kuģi, vai precīzi pielāgotu nomu ar specializētiem uzņēmumiem. Šķiet, ka triju gaisa kuģu gaisa vienība atbilstu ekspertu vēlmēm. Šīs vienības ir daudzpusīgas, un to pārveidošana ir tehniski iespējama, piemēram, izmantošanai tādām darbībām kā antipirēnu pielietošana meža ugunsgrēku dzēšanai un ritošā sastāva transportēšana.

4.11. Šo gaisa projekcijas aktīvu iegādi un pārvaldību varētu izpētīt *rescEU* ietvaros.

4.12. Attiecībā uz pārvaldību EESK aicina izveidot Eiropas civilās aizsardzības un humānās palīdzības aģentūru. Laika gaitā bieži tiek pieprasīta rīcība vienās un tajās pašās vietās, lai sniegtu palīdzību tiem pašiem iedzīvotājiem. Civilā aizsardzība parasti tiek sniegta īslaicīgi – dienu vai nedēļu laikā, bet humānā palīdzība var turpināties vairākus mēnešus vai ilgāk.

Briselē, 2022. gada 24. martā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG*
